

LAULAJAN ESIINTYMISKARISMA – KUINKA SE KÄSITETÄÄN

Teemu Uimonen
Kandidaatintutkielma
Musiikkitiede
Kevätlukukausi 2014
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Teemu Uimonen	
Työn nimi – Title Laulajan esiintymiskarisma – kuinka se käsitetään	
Oppiaine – Subject Musiikkitiede	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year 05/2014	Sivumäärä – Number of pages 27
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Karisma on monimutainen ilmiö, jolle on monenlaisia määritelmiä. Esiintyessä jotkin laulajat ovat selittämättömällä tavalla vetoavampia kuin toiset ja tätä karismaattisuutta on kirjallisuudessa määritelty paljon erilaisten persoonallisuuden piirteiden, äänenkäytön ja ulkoisen olemuksen kautta. Tarkoituksena tutkimuksessa oli selvittää miten ihmiset määrittävät esiintymiskarisman käsitteen. Tämän ilmiön lisätutkimus oli paikallaan vähäisen aiemman tutkimuksen ja oman suuren kiinnostuksen vuoksi.</p> <p>Esiintymiskarisman kartoittamiseksi aineistoa kerättiin kyselyllä Jyväskylän musiikin laitokselta kevättalvena 2014. Aineiston analyysissäni käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia antaen kirjallisuuden kuitenkin hiukan muokata aineistosta nousseiden kategorioiden nimeämistä loppuvaiheessa. Keräsin myös yksittäiset eniten esiintyneet sanat antaakseni kuvan aineistossa olevista kategorisoimattomista esiintymiskarisman luonnehdinnoista.</p> <p>Kategorioiden muodostamisen lisäksi tarkastelin yksittäisten sanojen esiintymistä 306 luonnehdinnan aineistostani. Esiintymiskarisma vaikuttaa koostuvan kahdesta pääkomponentista: Laulajan ominaisuuksista ja esiintymisen toteuttamisesta. Muita tärkeitä pienempiä osatekijöitä ovat laulajan ääni ja taito, persoona sekä ulkonäkö ja olemus. Yksittäisiä eniten mainittuja sanoja olivat: ”yleisö” sekä ”itsevarmuus” ja ”persoonallisuus”.</p> <p>Osa kyselystä saaduista luonnehdinnoista oli samansuuntaisia, kuin kirjallisuudessa mainitut, mutta uutena esiintymiskarisman osatekijöinä esille nousi tyyli. Kyselyssä taas ei tullut esille ollenkaan sosiaalista asemaa esiintymiskarisman osatekijänä, joka kirjallisuudessa tuli esiin useasti karisman yhteydessä. Koska esiintymiskarisma näyttää olevan eri asia kuin pelkkä karismaattisuus, voisi karisman tutkimusta jatkaa tutkimalla erilaisia karismoja (mistä koostuu poliitikon karisma tai kuuluisan urheilijan karisma?). Omasta aineistostani jatkamalla taas voisi tutkia jo saatujen esiintymiskarisman luonnehdintojen merkitsevyyttä. Yksi jatkotutkimusmahdollisuus liittyisi myös esiintymiskarisman oppimisen tarkasteluun.</p>	
Asiasanat – Keywords Esiintymiskarisma, kyselytutkimus,	
Säilytyspaikka – Depository JYX	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	KARISMA	3
2.1	Esiintyminen	4
2.2	Ääni ja puhetaito.....	5
2.3	Eleet, kehonkieli ja kontakti yleisöön.....	5
2.4	Tunteiden välitys.....	7
2.5	Tähteys ja asema.....	8
3	TUTKIMUSASETELMA	10
3.1	Tutkimuskysymys	10
3.2	Aineisto.....	10
3.3	Menetelmä	11
4	TULOKSET	14
5	Päätäntö	24
	Lähteet	26

1 JOHDANTO

Muutamissa konserteissa laulajan noustessa lavalle olen huomannut, kuinka hänen olemuksensa on ”säteilnyt” ja naulinnut koko yleisön jakamattoman huomion. Tällaisen laulajan esiintyessä yleisö on ollut sulaa vahaa hänen käsissään. Laulajan olemus, taitava äänenkäyttö, varmuus ja yleisön mukaanotto esiintyessä ovat tuntuneet nivoutuvan saumattomasti tiiviiksi kokonaisuudeksi, jota ei voi kuin ihailia. Useimmilla termin ”karisma” kuulleilla ihmisillä tuntuu olevan käsitys siitä mitä se on. Se on vetovoimaa, varmuutta, läsnäoloa, ”sitä jotain”. Kuvauksia lienee yhtä monta, kuin kuvailijoitakin. Itselläniikin oli selkeähkö kuva karisman olemuksesta ennen pysähtymistäni sitä miettimään. Tutkielmassani käsittelen laulajan esiintymiskarisma ja päädyin valitsemaan aiheen osin kiinnostuksesta tätä selittämättömältä tuntuvaa vetovoimaa kohden ja osin myös käytännöllisemmistä syistä. Ajattelin monien kokemuksieni esiintymisestä, sekä lavalta että yleisöstä, auttavan paremmin aiheeseen paneutumisessa. Tutkimukseni tavoitteena oli siis objektiivisen totuuden sijaan määrittää esiintymiskarismaa vertaamalla ihmisten käsityksiä siitä kirjallisuuden määritelmiin. Laulajat voisivat hyötyä tästä tutkimuksesta heidän musiikkiharrastuksessaan tai -työssään ja myös karismatutkimuksen kenttä voisi hyötyä tästä uudesta aluevaltauksesta.

Karismaa ei ole kovinkaan paljoa tutkittu musiikintutkimuksen piirissä, vaan tutkimus on painottunut enemmänkin puheviestinnän, psykologian ja sosiologian alalle. Suoranaisesti karismaa käsitteleviä teoksia on muutama. Oakesin ”The charismatic personality” porautuu aiheeseen muunmuassa tapaustutkimusten kautta käsitellen tunnettuja johtajia ja antaa omia määritelmiään karisman kirjavaan olemukseen. Robert A. Hinde (1975) taas on keskittynyt enemmän sanattomaan viestintään ja kehonkieleen, jotka nekin ovat selkeästi tärkeä osa tutkimuskohdettani, kuten myöhemmin käy ilmi. Wilsonin kirjassa *Esittävän taiteen psykologia* käsiteltiin paljon muun muassa tunteiden välitykseen, huumoriin ja myös kehonkieleen liittyviä seikkoja esiintymisessä, jotka nekin ovat keskeisessä osassa esiintymiskarisman rakentumisessa. Tähteyden ja kuuluisuuden yhteydessä on ollut myös mainintoja karismasta (Kangasluoma 2006, 60; Turner 2004). On myös lukuisia esiintymisoppaan tapaisia teoksia (Kihlström 2007; Enäkoski 1990; Bäckman & Hämäläinen 1989; Reiman 2011), jotka eivät ole tieteellisiä lähteitä, mutta joita olen käyttänyt tutkimukseni tukena karisman luonnehdintojen etsinnässä. Näissä käsitellään enimmäkseen vakuuttavaa esiintymistä, oman karisman kehittämistä sekä sanatonta viestintää.

Aikaisemmissa tutkimuksissa ei siis suoraan ole tutkittu laulajan esiintymiskarismaa, vaan erikseen karismaa (Takala 2013; Oakes 2011) esiintymistä (myös ei-musikaalisissa tilanteissa) (Wilson 1997; Frith 1998), kommunikaatiota (esiintymisen voi ajatella eräänlaisena laulajan kommunikaationa yleisölle, jossa laulaja viestii esimerkiksi kappaleen tunnelmaa sanoilla ja äänellä) (Wilson 1997; Hinde 1975); ja tähteyttä (Turner 2004; Honkimäki 2011; Kangasluoma 2006), joten katson aiheelliseksi avata pelin laulajan esiintymiskarisman tutkimuksen saralla yhdistämällä näitä eri aiheiden tutkimuksia. Lukemani kirjallisuuden tietoja yhdistelemällä sekä oman aineistoni perusteella vaikuttaakin siis, että esiintymiskarisma on monesta asiasta koostuva moniselitteinen ilmiö.

On mahdollista, että käsitys karismasta voi vaihdella eri kulttuurien välillä huomioon ottaen kehonkielen käytön ja tulkinnan kulttuurienvälisen vaihtelun (Wilson 1997, 88) Tämän vuoksi olen rajannut tutkimukseni länsimaiseen käsitykseen esiintymiskarismasta kirjallisuuden ja aineistoni mukailleen tätä viitekehystä.

2 KARISMA

Karisma on siis monimuotoinen ilmiö, jota on määritelty eri tavoilla tieteenalasta riippuen. Sana on lähtöisin kreikan kielen sanoista *cha'ris* = sulo, armo, hyvä tahto sekä *chari'zomai* = olla suosiollinen, tehdä mieliksi (Kihlström 2007, 16). Yhteinen asia karisman määrittelyssä eri tieteenalojen välillä on sen koostaminen useista eri tekijöistä. Karismaa ei siis olla pidetty yhtenä itsenäisenä ominaisuutenaan, vaikka arkipuheessa sitä monesti näin käytetään.

Karismoilla tarkoitettiin vanhoissa seurakunnissa armolahjoja, joista yksi oli johtajuus, mutta ne tarkoittivat myös poikkeuksellisten henkilöiden ohella arkisia palvelutoimia. Nykyään käsite ymmärretään kuitenkin eri tavalla. (Takala 2013, 14.) Karismaan on myös katsottu liittyvän idea yliluonnollisesti ihmiselle siunaantuneesta kyvystä tai lahjasta (Oakes 2010, 4). Sosiologi Max Weber on sanonut karisman olevan persoonallisuuden piirre, jonka takia yksilöä kohdellaan yliluonnollisista lähteistä kykynsä saaneena erikoisuutena. Weber siis ristiriitaisesti määrittää karisman yksilön ominaisuudeksi, mutta toisaalta muiden määrittämäksi. (Oakes 2010, 9.) Wilson, kirjassaan *Esittävän taiteen psykologia* (54, 1997), käyttää karisman synonyyminä sanaa *läsnäolo* ja sanoo sen koostuvan osin henkilökohtaisista ominaisuuksistamme kuten *sukupuolisesta viehätysvoimasta, fyysisestä olemuksesta, itsevarmuudesta ja äänestä*, mutta myös *sosiaalinen asema, maine, häikäilemättömyys ja roistomaisuus* ovat hänen mukaansa monesti ominaisuuksia, jotka vaikuttavat karismaan. Oakes puhuu myös karismaattisten henkilöiden persoonallisuuden piirteiden kahtia jakautumisesta. He herättävät ihastusta ja myös paljon vihaa, he ovat energisiä itsevarmoja ja charmikkaita, mutta myös monesti epävakaita ja itsetuhoisia persoonallisuuksia, aivan kuin karismaattisuus olisi jokin psykologinen dysfunktio. (Oakes 2010, 9-10)

Esiintymisoppaissa, joita käytän tutkimuksessani karisman luonnehdintojen etsintään, karismaa oli määritelty niinkään monen eri ominaisuuden kautta. Kihlström (1997) määrittelee karisman olevan katsojan silmässä, jokaisella on siitä oma tulkinta. Karismaattinen ihminen on hänen mukaansa taitava viestijä niin sanallisesti, kuin sanattomastikin ja hänellä on vakaa usko omaan tekemiseensä. Karismassa on olennaista myös taito kokonaisvaltaisen yhteyden luomiseen yleisöön, niin fyysiseen kuin henkiseenkin. (Kihlström 2007, 15-17)

Kangasluoman pop-stars -ohjelmaa käsittelevässä gradussa karisma oli ohjelman tuomareiden mukaan *omaa tulkintaa, kykyä heittäytyä esitykseen ja rohkeutta*. Karismaattisuuden vastakohtaksi he asettivat taas naapurintyttömäisen kiltteyden ja läsnäolon puutteen (Kangasluoma 2006, 60-61). Kainulaisen (2004, 33) gradussa laulajien karismasta kysellessä haastateltavilta tuli myös itsevarmuus esille, mutta lisäksi karisma katsottiin *esiintymishaluksi, sisäsyntyiseksi ja siksi ensivaikutelmaksi, joka syntyy esiintyjän noustessa lavalle*.

2.1 Esiintyminen

Tutkiessani esiintymiskarismaa on syytä myös tarkastella hieman esiintymistä yleisemmin ja hyvään esiintymiseen liittyviä ominaisuuksia. Musiikkisosiologi Simon Frith (1998) sanoo että esiintyminen on eleiden retoriikkaa, jossa eleiden avulla (mukaan lukien ääni) hallitaan kieltä ja ikonografiaa ja jossa pidetään yleisön kykyä ymmärtää nämä eleet itsestäänselvyytenä. Esiintyvä artisti on myös riippuvainen yleisöstä, joka pystyy tulkitsemaan esityksen omien jokapäiväisten kokemustensa pohjalta (arkipäivän esiintyminen). Nykyaikainen länsimainen esiintyminen on järkeenkäypää länsimaisille yleisöille (kulttuurinen pohja). (Frith 1998, 205-206.) Antropologi Richard Bauman sanoi ettei jokapäiväisen ja lavalla olevan (”staged”) välillä ole välttämättä selkeää eroa. Tärkeää on se, kuinka jokapäiväisessä arkielämässä tilanteet ovat ”stagetettu”. Esim tietty puhetapa voi jo viestiä esiintymisestä laittamalla ympärilleen tulkinnallisen kehyksen (vitsinkerronta esimerkkinä). (Frith 1998, 207-208.)

Läsnäolo ja kontakti yleisöön mainittiin monesti tärkeäksi hyvän esityksen edesauttajaksi, mutta myös yleisemmin ne mainittiin sujuvan viestinnän tärkeinä välineinä (Kainulainen 2004, 32-41; Kihlström 2007, 20; Wilson 1997, 95; Bäckman ja Hämäläinen 1994, 52). Myös *avoimuus*, eli livenä vapaa tunteiden ilmaisu, (Kainulainen 2004, 33) ja *visuaaliset tekijät* (esimerkiksi esiintyjän ulkonäkö tai keikalla valoshow) (Kainulainen 2004, 39) ovat gradua varten haastateltujen henkilöiden mukaan ominaisuuksia, jotka ovat osa vaikuttavaa esiintymistä.

2.2 Ääni ja puhetaito

Koska laulaessa artisti ei välttämättä yritä viestittää mitään konkreettista asiaa yleisölleen, vaan enemmänkin tunteita ja kappaleiden tunnetiloja, tapahtuu viestintä pääosin ei-verbaalisesti. Sanomisemme voivat saada hyvinkin eri merkityksiä jos niiden korkeutta, painotusta ja ajoitusta muutetaan (Hinde 1975, 251). Kihlströmin mukaan äänensävyimme ratkaisee kanssakäymisemme laatua muiden kanssa: äänen tummuus ja lämpö synnyttävät luottamusta kuulijassa, kun taas virallinen sävy luo etäisyyttä kuulijaan (Kihlström 2007, 73-81).

Puheen ei-verbaaleita äännähdyksiä on jaettu kahteen luokkaan: prosodisiin ja parakielellisiin. Prosodisiin kuuluvat äänenkorkeuden vaihtelut, painotukset ja tauotukset. Parakielelliset äännähdykset sisältävät äänensävyn, aksentin ja puheen virheet. Tällaisilla puheen yhteydessä tulevilla sanattomilla äännähdyksillä ja puheen ominaisuuksilla viestimme niinkään tunteita ja asenteita. Esimerkiksi vihaisen puhujan erottaa pelokkaasta puhujasta mm. äänenkorkeuden ja nopeuden avulla. (Hinde 1975, 251) Äänen taajuudella, nopeudella ja sävyllä on paljon merkitystä viestinnässä myös Reimanin (2011, 170) tehokkaan kommunikoinnin oppaan mukaan.

Esiintyessä artistit monesti pitävät välipuheita, ”välispiikkejä”, kappaleiden välillä ja niissä verbaalinen kommunikaatio yleisön kanssa on suurempaa ja tällöin puhe- ja ilmaisutaidon tiedot tulevat suoraan käyttöön esiintyjän karisman selvittämisessä. Välipuheet ovat monesti tärkeä osa esitystä, varsinkin monilla kevyen musiikin artisteilla. Välipuheet myös ovat tärkeitä sen kannalta, millainen kokonaiskuva artististista välittyy esiintyjiltä itseltään kysyttäessä (Kainulainen 2004, 39). Monet esiintyjät myös hauskuuttavat yleisöä stand-up koomikkojen tapaan välipuheiden aikana. Wilsonin (1997, 130) mukaan huumorin tehtävänä on mm. ryhmän jäsenyyden vahvistaminen ja tämä lieneekin esiintyjälle hyvä keino voittaa yleisöä puolelleen esityksessä.

2.3 Eleet, kehonkieli ja kontakti yleisöön

Puhetta tukevat monet äänelliset ja keholliset ei-kielelliset eleet, jotka myös vaikuttavat puheen tarkoitukseen ja painotukseen (Hinde 1975, 243). Kihlströmin mukaan ihmisen

viestinnästä valtaosa on ei-kielellistä ja esiintyjälle onkin suureksi eduksi, jos hän tiedostaa ja osaa hallita kehonkieltään antaakseen yleisölle haluamansa vaikutelman (Kihlström 1997, 40-45). Esityksen aikana artisti kommunikoi yleisön kanssa pääasiassa non-verbaalisesti ja kontaktia näin yleisöön voi luoda tehokkaasti katsekontaktien ja ilmeiden avulla (haastatellut esiintyjien mukaan Kainulaisen pro gradussa) (2004, 32-41).

Voimme kyllä arvostaa musiikkia myös pelkästään kuultuna vaikkapa levyltä, mutta musiikkiesityksen ja esiintyjän liikkeiden näkeminen voi antaa paljon enemmän kokemusta kasvattavaa informaatiota. Visuaaliset eleet tekevät kokemuksesta rikkaamman kuulijalle ja antavat yleisölle tunteen että he ovat enemmän mukana esityksessä. (Godøy & Leman 2010, 61.) Esiintyjän eleet ovat siis tärkeässä roolissa kontaktin luomisessa yleisöön. Eleiden avulla artisti voi vahvistaa laulun tarinaa ja kertoa myös asioita omasta persoonallisuudestaan (Godøy & Leman 2010, 52). Niin nyökkäykset, kasvojen ilmeet, kuin käsien eleetkin toimivat puheen tukijana Robert A. Hinden mukaan (1975, 248-249). Kuulija voi nyökätä puheen ”hyväksymiseksi” ja antaa näin ikäänkuin luvan jatkaa puhetta ja puhuja voi ilmeillään kehystää sanomaansa oikeanlaiseen tunnekontekstiin (juttu on hauska, tärkeä tai vakava) ja käsillään havainnollistaa vielä sanomaansa (Hinde 1975). Kasvojen eleet ovat suuressa roolissa viestinnässämme myös Kihlströmin (2007, 71) mukaan; hymyily, katsekontakti, kulmakarvojen kohottaminen ym. pienet eleet auttavat luomaan yhteyttä uusiin ihmisiin nopeasti. Bäckmanin ja Hämäläisenkin mukaan hymyilemällä voittaa yleisön puolelleen (1994, 52). Ilmeet vaikuttavat olevan pääosin universaalia, kulttuurista ja oppimisesta riippumatonta, viestintää (Hinde 1975, 248-249). Osa eleistämme taas on kulttuurisesti opittuja, joten jotkin toisen kulttuurin kohteliaat eleet voivat vaikuttaa töykeiltä toisissa (Wilson 1997, 88). Suomessa esiintymiseltään karismaattisena pidetty laulaja ei välttämättä olekaan yhtään niin karismaattinen vaikkapa jossain Itä-Aasian maassa. Tämän mahdollisen kulttuurieron vuoksi rajasin aiheeni länsimaiseen viitekehykseen, kuten jo aiemmin mainitsin.

Katsekontakti on tärkeä keino omien asenteiden ilmaisemiseen ja suhteiden luomiseen toisiin ihmisiin (Hinde 1975, 250). Wilsonin (1997, 95) mukaan katsekontakti on tärkeä sosiaalisen viestinnän väline ja Bäckmanin ja Hämäläisen (1994, 52) esiintymisoppaan mukaan se ilmentää inhimillisyyttä, rehellisyyttä ja kiinnostusta. Hinden mukaan kuunnellessa katsotaan enemmän silmiin, kuin puhuessa. (1975, 250) Wilson (1997, 95) taas sanoo, että keskustellessa ihmiset katsovat toisiaan silmiin karkeasti ottaen noin kolmanneksen ajasta,

vähempi määrä voi viestiä välinpitämättömyydestä, kun taas suurempi määrä voi vaikuttaa jopa uhkaavalta. Esiintyjälle siis kohtuullinen määrä katsekontaktia yleisöön lienee paikallaan hyvän vaikutelman luomiseksi.

Koska monilla esiintyjillä on esiintyessään tapana liikehtiä ja tanssia esittämänsä musiikin mukana, on Luckin ja kumppaneiden (2012) tekemä tutkimus mainitsemisen arvoinen. Heidän tekemässään tanssiliiketutkimuksessa kävi ilmi persoonallisuuden vaikutus tanssiliikkeiden vetoavuuteen vastakkaiseen sukupuoleen. Tutkimuksen mukaan vaikuttaa siltä että samanlaiset ja vastakkaiset persoonat vetoavat vastakkaiseen sukupuoleen tanssiliikkeillään (Luck, Saarikallio, Thompson, Burger, & Toiviainen 2012, 7). Esiintyjä voi siis persoonalleen ominaisilla lavaliikkeillä mahdollisesti viehättää monia yleisöstä ja näin olla parempi ja vetoavampi esiintyjä.

Oman ulkokuoren (appearance) muokkaaminen on myös eräänlaista ei-verbaalista kommunikaatiota. Sillä yritetään lähettää viestiä itsestään muille, esimerkiksi omasta asemasta ja sosiaalisesta ryhmästä. (Hinde 1975, 248.) Katu-uskottava rock-laulaja harvemmin pukeutuu kuin kilpapyöräilijä tai ministeri. Ryhtiä voidaan pitää myös yhtenä yhtenä sanattoman viestinnän muotona, joka voi kertoa ihmisen asemasta ja myös tunnetilasta. Koska ryhtiä ei voi hallita niin helposti tietoisesti, kuin ääntä tai kasvon ilmeitä, voi se kertoa ihmisen todellista tunnetilasta vaikka kasvot kertoisivatkin muuta (Hinde 1975, 248). Wilson sanookin, että puhutun kielen, jota voidaan myös kirjoittaa, rinnalla me käytämme myös kehonkieltämme, jolla pystymme ilmaisemaan paremmin inhimillisiä puoliamme, kuten tunteita, emootioita ja tarpeitamme (Wilson 1997, 85). Seuraavassa kappaleessa käsittelenkin hieman enemmän tunteiden ilmaisua, joka on esiintynyt karisman, esiintymisen ja viestinnän yhteydessä useasti (Wilson 1997; Kainulainen 2004; Reiman 2011; Kihlström 1997).

2.4 Tunteiden välitys

Monet ovat varmasti joskus liikuttuneet taitavasta laulamisesta ja miettineet kuinka laulajan ääni voi olla niin täynnä tunnetta. Musiikin yksi viehätys onkin sen kyky vaikuttaa tunteisiin ja esiintymiskarisman kannalta laulajan taito välittää tunteita kuulijalle vaikuttaa olevan yksi keskeisistä tekijöistä.

Monilla tavoillamme ilmaista tunteita, kuten ilmeillä ja liikkeillä on biologinen perusta. Vaikkapa hermostuneet, huolta ja levottomuutta, kuvaavat stressaantuneisuuteen liittyvät liikkeet ovat perua ajalta, kun kriisit edellyttivät fyysistä nopeaa toimintaa psyykkisen toiminnan sijaan. (Wilson 1997, 86.) Voisikin olettaa, että tällaista stressin puutetta ja levottomuuden poissaoloa lavalla pidetäänkin vetoavana osin juuri tämän biologisen primitiivisen syyn takia. Jos esiintyjä on lavalla kovin stressaantunut ja se paistaa ulospäin, voi yleisö kenties tiedostamattaan tämän alkukantaisen perun takia lukea esiintyjän kehonkielestä, että vaara uhkaa ja kriisitilanne on päällä. On myös näyttöä ylikulttuurisista perustavanlaatuisista ihmisiin ohjelmoiduista tunteita kuvaavista äännähdyksistä (Aho 2007, 246).

2.5 Tähteys ja asema

Koska kuuluisuus ja korkea asema on mainittu karisman yhteydessä (Kihlström 2006; Wilson 1997; Takala 2013; Kangasluoma 2006) niin katson aiheelliseksi hieman tarkastella sitä tässä kappaleessa.

Tähdistä puhuttaessa käytetään paljon ristiriitaista kieltä: he ovat joko erikoistapauksia tai samanlaisia kuin “tavikset”, he ansaitsevat kuuluisuutensa tai heillä on vain käynyt onni, he ovat luonnollisia “down-to-earth” -tyyppisiä tai sitten täysiä huijareita (Turner 2014, 8) Wilson (1997, 65) sanoo, että “Yhdysvaltain presidenttinä, “esityksen tähtenä” tai “huippuartistina” esiteltävään henkilöön sijoitetaan automaattisesti tietty määrä karismaa hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai niiden puutteesta riippumatta.” Esiintyjän etukäteen mainostaminen ja esitykseen paikalle kutsuttujen kuuluisuuksien läsnäolo voi parantaa esityksen arvovaltaa ja näin myös laulajan saamaa palautetta esityksestä. Toisaalta jos etukäteen mainostus menee aivan yli äyräiden, niin esiintyjän saama palute voi olla hyvinkin negatiivista (Wilson 1997, 66). Kangasluoman (2006) Pop-stars ohjelmaa käsittelevässä Pro-gradussa tuomarien mukaan yksi tärkeä piirre pop-tähdiksi pyrkivissä oli karismaattisuus (2006, 61).

Takalan (2013) mukaan karismaattinen johtaja nousee tai hänet nostetaan valtaan, häntä ei niinkään valita (2013, 46). Lisäksi hän kertoo kuinka karismaattisilla johtajilla on myös kyky halutessaan manipuloida seuraajiaan (2013, 49).

3 TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimukseni tavoitteena oli siis selvittää miten esiintymiskarismaa voisi määritellä vertaamalla ihmisten käsityksiä siitä kirjallisuuden määritelmiin. Karismaa on määritelty monien eri tieteenalojen piirissä ja vaikka mikään määritelmä ei ole samanlainen kuin toinen, on niissä kuitenkin myös yhdistäviä piirteitä. Muotoilin tutkimukseni pääkysymyksen seuraavasti:

- Miten laulajan esiintymiskarisma käsitetään?

3.2 Aineisto

Keräsin kyselyllä aineistoa esiintymiskarisman kartoittamiseksi. Kyselyaineisto kerättiin Jyväskylän yliopiston opiskelijoilta populaarimusiikin kurssilta kyselylomakkeen muodossa. Kysely oli käytännön syistä helpointa toteuttaa Musiikin laitoksella musiikin kurssin yhteydessä.

Kyselyssä pyrin selvittämään esiintymiskarisman määritelmää seuraavalla kysymyksellä: *Kuvaile karismaattista laulajaa käyttämällä adjektiiveja tai lyhyitä kuvauksia. Mitkä ominaisuudet/asiat/piirteet tekevät mielestäsi laulajasta karismaattisen esiintyjän? Tehtävää helpottaaksesi voit ajatella jotakuta mielestäsi karismaattista laulajaa.* Kysymyksenasettelun muotoilin mahdollisimman yksiselitteiseksi ja tutkimuskysymystäni hyvin palvelevaksi opiskelutovereideni avustuksella käyttäen heitä koevastaajina. Tilaa vastauksille oli kymmenen riviä ja pyysin erikseen suullisesti vastaajia vastaamaan yhden adjektiivin tai kuvauksen riviä kohden. Näin arvioin pitäväni aineiston koon kohtuullisena. Vastaajilta en pyytänyt mitään taustatietoja (nimi, ikä, sukupuoli, musiikillinen koulutus jne.), koska en katsonut sitä olennaiseksi tiedoksi esiintymiskarismaa kartoittaessa. Vastaajia oli 52 ja takaisin sain 51 paperia vastauksien kera, vastausprosentti oli siis n. 98. Adjektiiveja ja kuvauksia tuli yhteensä 306 kappaletta, joista osa oli samoja.

Valitsin tällaisen lyhyen vapaan kuvailun kyselyni pohjaksi, koska tällöin odotin saavani sekä uusia kirjallisuudessa esiintymättömiä että mahdollisesti jo vastaan tulleita kuvauksia esiintymiskarismalle. Myös ajattelin tällaisen lyhyen kyselyn olevan mielekäs ja selkeä vastata.

Aineiston hankkiminen ja sen käyttö ei sisältänyt eettisiä ongelmia. Jokainen vastaaja oli vapaaehtoisesti mukana kyselyssä ja vastauksia käsiteltiin anonyymisti vain tutkimustarkoitukseen. Nämä tiedot annoin suullisesti kyselyn toteuttamisen yhteydessä.

3.3 Menetelmä

Käytin analyysissani aineistolähtöistä laadullista sisällönanalyysia, johon kuuluu sisällön erittely ja analyysi. Sisällön erittelyssä tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti ja sisällönanalyysilla aineisto pyritään saattamaan selkeään ja yksinkertaiseen muotoon kadottamatta olennaista informaatiota siitä (Tuomi, Sarajärvi 2009, 106, 108).

Kyselyni tulokset jaottelin kahdella eri tavalla. Ensimmäisellä tavalla muodostin saamastani 306 vastauksen listasta kategorioita ja niputtamalla niitä vielä yhä yhteen tiiveimpään mahdolliseen muotoon. Toisella tavalla katsoin tarkemmin yksittäisten sanojen esiintymistä kuvauksissa.

Analyysini ensimmäinen tapa noudatti karkeasti Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaamaa induktiivisen aineiston analyysin kolmea vaihetta (Tuomi, Sarajärvi 2008, 108):

- (1) aineiston redusointi eli pelkistäminen
- (2) aineiston klusterointi,
- (3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luonti.

Koska suurin osa saamastani aineistosta tuli yksittäisten adjektiivien muodossa, ensimmäistä vaihetta minun ei paljoa tarvinnut analyysivaiheessa tehdä. Saamani aineisto oli jo

suurimmaksi osaksi siis auki kirjoitettua. Olin jo kyselyssä kysymyksenasettelulla suorittanut suuren osan redusointia saaden kyselystä kirjallisessa muodossa suurimmaksi osaksi tuloksia, jotka olivat “asian ytimessä”. Luonnollisesti muutamasta kuvauksesta täytyi poimia avainsanat, mutta enimmäkseen luonnehdinnat olivat jo minulle “valmiiksi pureskeltuja”.

Klusterointi-, eli luokitteluvaiheessa etsin aineistosta samankaltaisuuksia asettaen tietyt sanat ja niiden synonyymit omien alaluokkiensa alle (esimerkiksi kuvaukset “itsevarmuus” ja “tietää mitä tekee” menivät saman itsevarmuus & varman kuvan antaminen -alaluokan alle). Tutkimukseni oli pääosin aineistolähtöinen, eli en juurikaan käyttänyt luokittelussa aikaisempien tutkimusten tai teorioiden suuntaviivoja, vaan annoin teemojen nousta aineistosta itsestään. Ainoastaan lopuksi luokiteltuani käytin kirjallisuuden määritelmiä apuna kategorioiden nimien muokkaamiseen. 306:sta kuvauksesta kertyi eri kategorioita 13 kappaletta tiukan luokittelun, karsimisen ja yhdistelyn jälkeen ja 12 kuvausta jäi yli kaatoluokkaan, johon meni kaikki vaikeasti tulkittavat ja ainoastaan yhden kerran esiintyneet suurempiin luokkiin sopimattomat kuvaukset. Kuitenkin monet muut kuvaukset menivät samaan aikaan useampaankin kategoriaan eivätkä olleet vaikeasti tulkittavia, esimerkkinä kuvaus: “On itsevarma, ottaa kontaktin yleisöön”. Tästä kuvauksesta alkuosa, “On itsevarma”, meni kategoriaan “itsevarmuus & varman kuvan antaminen” ja jälkipuolisko, “ottaa kontaktin yleisöön”, meni kategoriaan “kontakti yleisöön”.

Käytin siis tässä jaottelussa hieman väljempää lähestymistapaa ja otin yläkategorioihin laajemmin samaan aihepiiriin liittyviä kuvauksia. Esimerkkinä luokkaan “itsevarmuus & varman kuvan antaminen” meni mm. seuraavanlaisia kuvauksia: “määrätietoisuus”, “itsevarmuus”, “luottaa itseensä” ja “tietää mitä tekee”, joista jokainen voidaan nähdä omana ominaisuutenaan, mutta tässä analyysitavassa päädyin laittamaan ne samaan.

Tämän jälkeen otin 13 kategoriaa ja niputin ne viiteen suurempaan yläkategoriaan ja tämän jälkeen jaoin nämä viisi saatua luokkaa vielä kahden pääluokan alle.

Toinen tapa, jolla jäsensin aineistoni, oli yksittäisten sanojen esiintymisen laskeminen. Pyrin näin saamaan laajempien kategorioiden ja kokonaisuuksien lisäksi selvittämään, millä yksittäisillä sanoilla esiintymiskarismaa luonnehditaan. Tässäkään tavassa en aivan

sanatarkasti laskenut sanoja, esimerkiksi laskin sanat “itsevarma” ja “itsevarmuus” samaksi sanaksi.

4 TULOKSET

Kuten olin uumoillutkin ja kuten kirjallisuudesta saattoi olettaa, myös tuloksieni perusteella esiintymiskarisma koostuu monesta eri tekijästä. Esiintymiskarisma näyttää koostuvan suurin piirtein yhtä paljon laulajaan liittyvistä ominaisuuksista sekä esityksen toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Kaksi hyvin tärkeää seikkaa esiintymiskarisman osatekijöinä ovat laulajan ääni ja taito sekä laulajan persoonan piirteet. Muita esille nousseita useiten mainittuja seikkoja olivat laulajan ulkonäkö ja olemus, tulkinta ja eläytyminen sekä itsevarmuus.

Tutkimuskysymyksenäni ”Miten laulajan esiintymiskarisma käsitetään?” saa siis monimuotoisen vastauksen 306 kuvauksen muodossa, jotka tiivistin 13 alakategoriaksi ja tästä yhä viiden suuremman kategorian kautta kahteen pääluokkaan. Osa luonnehdinnoista ja kategorioista menivät limittäin (itsevarmuus voi liittyä laulajan luonteeseen sekä esiintymiseen, kuten myös vaikkapa luonnollisuus ja aitouskin), joten annettujen luonnehdintojen kokonaismäärä on pienempi kuin kahden pääluokan yhteenlaskettu luonnehdintojen määrä. Seuraavassa taulukossa on koottuna tutkimukseni päätulokset.

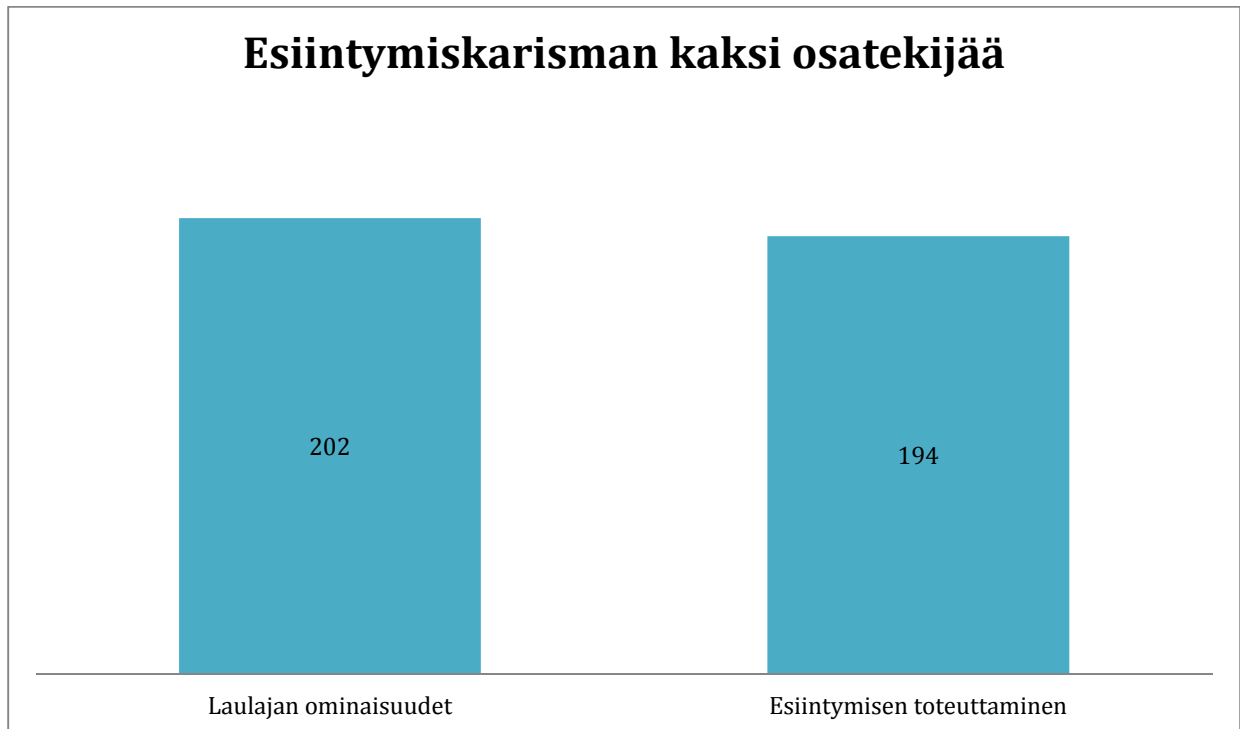
Taulukko 1. Esiintymiskarisman osatekijöiden kategoriat ja niissä olevien mainintojen määrä

LAULAJAN OMINAISUUDET (202)		ESIINTYMISEN TOTEUTTAMINEN (194)	
Ulkoiset ominaisuudet (71)	Laulajan luonne (131)	Esiintyminen (106)	Laulaminen (88)
Ulkonäkö ja olemus (38)	Luonnollisuus ja aitous (20)	Kontakti yleisöön (26)	Ääni ja taito (49)
Kehonkieli (5)	Persoonan piirteet (45)	Itsevarmuus (29)	Tulkinta ja eläytyminen (28)
Läsnäolo (17)	Laulajan omalaatuisuus ja erityisyys (21)	Huumori (4)	Tyyli (11)
Tyyli (11)	Omistautuminen ja esiintymisestä nauttiminen (16)	Luonnollisuus ja aitous (20)	
	Itsevarmuus (29)	Tyyli (11)	
		Omistautuminen ja esiintymisestä nauttiminen (16)	

Laulajan esiintymiskarisman kaksi pääluokkaa:

1. *Laulajaan* itseensä liittyvät ominaisuudet sekä
2. *esityksen* suorittamiseen liittyvät seikat.

Kuvaaja 1. Esiintymiskarisman kaksi osatekijää

Nämä kaksi luokkaa taas käsittävät yhteensä neljä tarkempaa aluetta.

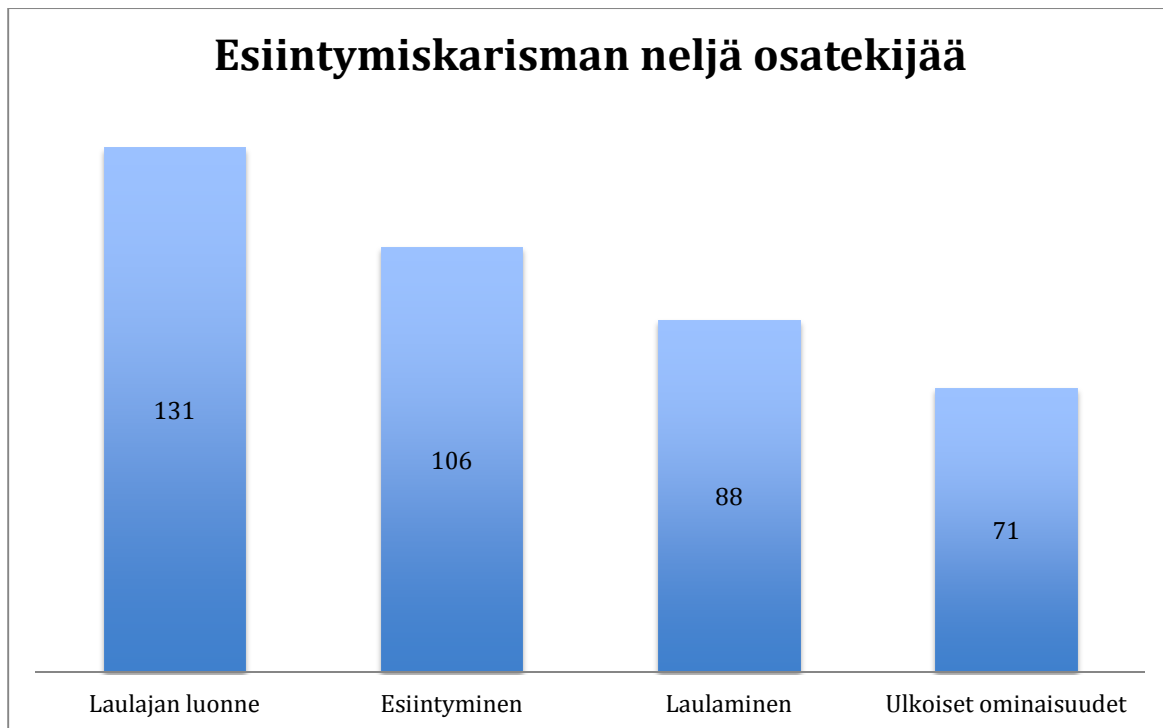
Laulajaan liittyvät ominaisuudet voidaan jakaa kahteen kokonaisuuteen:

1. *Ulkoiset ominaisuudet*
2. *Laulajan luonne*

Esitykseen liittyvät seikat taas jaoin kahteen kokonaisuuteen:

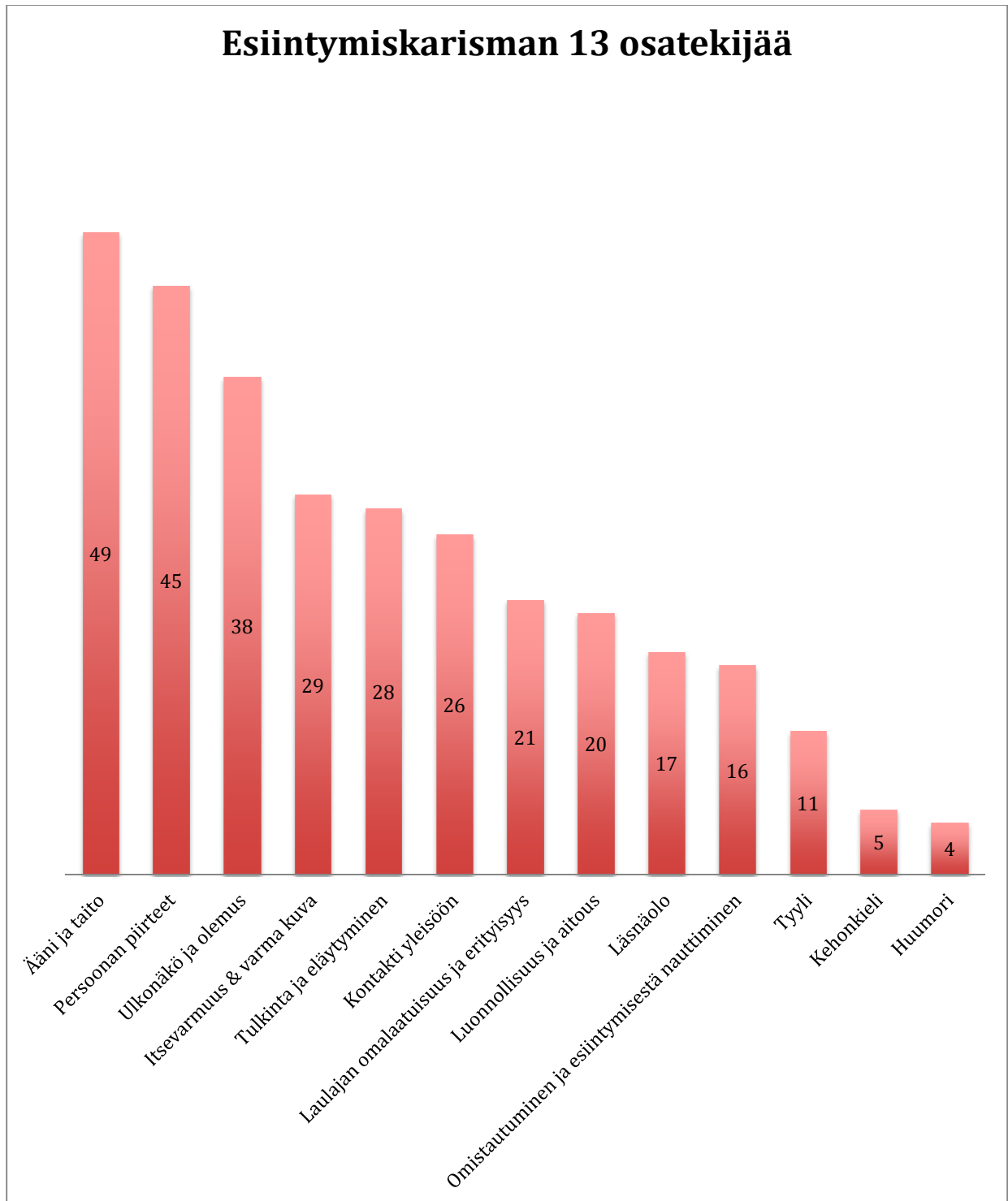
3. *Esiintyminen*
4. *Laulaminen*

Kuvaaja 2. Esiintymiskarisman neljä osatekijää

Nämä neljä kategoriala koostuvat taas 13:sta pienemmästä kokonaisuudesta. Osa pienemmistä kokonaisuuksista meni kahden tai useamman neljän osatekijän alle (esimerkiksi tyyli).

Kuvaaja 3. Esiintymiskarisman 13 osatekijää

Seuraavaksi listaan aihepiirit suuruusjärjestyksessä (sulkeissa niiden vieressä mainintojen määrä), avaan hieman kategorian sisältöä ja annan muutaman esimerkin kategorioihin lajitelluista kuvauksista. Eniten kuvauksia tuli siis seuraaviin aihepiireihin liittyen:

1. Ääneen ja taitoon liittyvät kuvaukset (49 kpl)

Tässä kategoriassa on kaikki kuvaukset, joissa mainittiin positiivisessa valossa laulajan ääni, laulutaito ja -tekniikka, yleinen taitavuus, musikaalisuus, ammattitaito, monipuolisuus ja lahjakkuus. Esimerkkejä: laulutaito, lahjakas, hyvä ääni, laaja osaaminen jne.

2. Persoonan piirteisiin liittyvät kuvaukset (45kpl)

Kategoriaan meni esiintyjää ihmisenä käsittelevät kuvaukset, esiintyjän luonteen kuvaukset. Muutamia useammin mainittuja kuvauksia olivat: Rohkeus, energisyys, avoimuus, tunteikkaus sekä röyhkeys.

3. Ulkonäköön ja ulkoiseen olemukseen liittyvät kuvaukset (38 kpl)

Esimerkkejä: “seksikäs”, “jännitys/hermostuneisuus ei paista läpi”, “fiksu olemus”, “katuuskottava”, “ryhdikäs” ja “rento”.

4. Itsevarmuus & varman kuvan itsestä antaminen (29 kpl)

Tähän kategoriaan siis tulivat kuvaukset esiintyjän itsevarmuuteen liittyen. Tästä kategoriasta esimerkkeinä edellä mainittujen lisäksi mainitsen seuraavat: “vakuuttava”, “hermonsa hallitseva” ja “laulaja luottaa itseensä ja omaan ääneensä”.

5. Tulkinta ja eläytyminen (28 kpl)

Esimerkkejä: “elää itse musiikissaan”, “tekstin tulkinta”, “laulaja näyttää tunteensa”, “tunteiden tulkitsija” ja “heittäytyminen”.

5. Kontakti yleisöön (26 kpl)

Kaikissa tämän kategorian kuvauksissa olennaista oli esiintyjän vuoropuhelu yleisönsä kanssa. Esimerkkejä: “ottaa “yleisön haltuun””, “osaa huomioida yleisön”, “vastavuoroisuus (yleisön kanssa)” ja “yleisölle laulaminen”.

6. Laulajan omalaatuisuuteen ja erityisyyteen liittyvät (21 kpl)

Tässä kategoriassa olevat kuvaukset ovat myös laulajan persoonallisuutta käsitteleviä, mutta näissä keskityttiin yksittäisten piirteiden sijaan korostamaan esiintyjän muista eroavuutta, omalaatuisuutta. Esimerkkejä: “Vallankumouksellinen”, “selvästi oma persoonansa”, “erityisyys”, “persoonallisuus” ja “outo”.

7. Luonnollisuus ja aitous (20 kpl)

Vaikka esiintyjä onkin esiintyjä, niin kuvauksissa korostui se ettei esiintyjä saisi olla muuta kuin omaa itseään lavalla. Esimerkit: “ei esitä, vaan ON”, “aidosti oma itsensä”, “”luonnollisuus” (ei väkinäisiä maneeereita tms.)” ja “aito”.

8. Läsnäolo (17 kpl)

Esimerkkejä: “läsnäoleva”, “lavapreesenssi” ja “tilanhallinta”.

8. Omistautuminen esiintymisestä nauttiminen (16 kpl)

Tässä kategoriassa on hieman samaa kuin kategoriassa “tulkinta ja eläytyminen”, mutta erona siihen on se, että tässä kategoriassa laulajaa tarkastellaan osin myös kauempaa ja suuremmassa mittakaavassa esiintyjänä, eikä pelkästään vain hetkessä tapahtuvan esityksen valossa. Esimerkkikuvauksia: “kiinnostunut siitä, mitä tekee”, “laulaja nauttii esiintymisestä”, “palaa tekemäänsä asiaa kohtaan” ja “omistautuva”.

9. Tyyli (11 kpl)

Kaikki kuvaukset, jossa puhuttiin tyylistä tulivat tähän kategoriaan, liittyivätpä ne sitten ulkoiseen (pukeutuminen) erottuvuuteen muista, laulu- tai esiintymistyyliin. Esimerkkejä: “Jokin oma juttu, jolla erottuu”, “persoonallinen tyyli - ei myötäile valtavirtaa”, ja “tyylikkyys”.

10. Kehonkieli (5kpl)

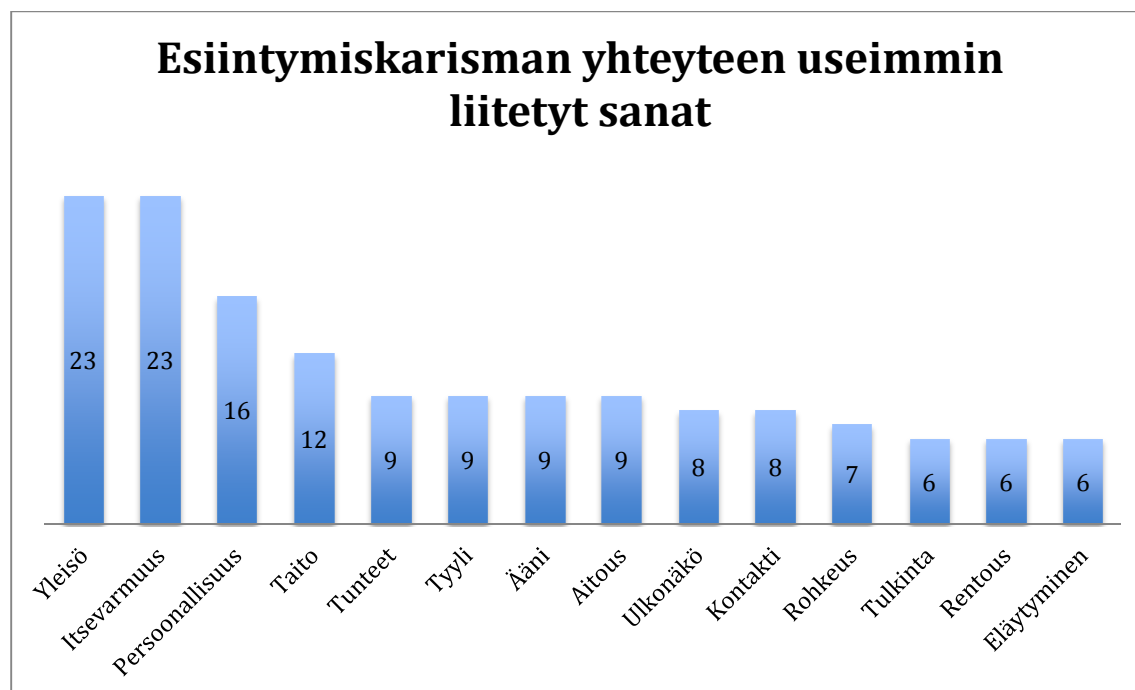
Esimerkit: “Hymyily” ja “käyttää eleitä ja ilmeitä, ehkä omaperäisellä tai oudolla tavalla: omanlaisia maneereja”

11. Huumori (4kpl)

Esimerkit: “riipaus huumoria” ja “yleisön edessä hauskuuttelu”.

Kyselyni luonnehdintojen jaottelun toisessa vaiheessa taas keräsin eniten esiintyneitä sanoja. Yleisimmin esiintyneet sanat aineistosta olivat seuraavat:

Kuvaaja 4. Esiintymiskarisman yhteyteen useimmin liitetyt sanat

Seuraavaksi suhteutan kirjallisuuteen 13 luokittamaani kategoriaan ja sanatason luonnehdintoja.

Kategorioissa suurin saatu luokka “Ääni ja taito” (49) sisälsi paljon kuvauksia laulutaidosta, äänestä yleensä sekä laulajan yleisestä musikaalisuudesta. Samassa aihepiirissä liikkuu myös sanatason jaottelussa neljänneksi suurin kategoria ”taito” (12 kpl), joka oli liitettyä laulamiseen, ammattitaitoon tai yleiseen osaamiseen ja musiikkiin liittyvien asioiden

hallintaan. Vielä samaan pakettiin liittyy jaetulla viidennellä sijalla oleva sanatason jaottelun kategoria ”ääni” (9 kpl), jossa keskityttiin äänen erottuvuuteen muista ja sen persoonallisuuteen. Aho (2007, 259) on todennut, että ”kaikki puheilmaisuun muuttujat ovat luonnollisesti myös käytössä laulussa”, joten tällä perusteella voisi olettaa ei-verbaalin viestinnän ja vakuuttavan puheviestinnän äänenkäytön tietojen liittyvän laulamiseen ja tätä kautta esiintymiskarismaan. Esiintymisoppaat ovat täynnä äänenkäyttöön liittyviä seikkoja. Esimerkiksi Reimanin (2011, 170) mukaan äänen taajuudella, nopeudella ja sävyllä on paljon merkitystä viestinnässä. Kihlström (2007, 73-80) sanookin oppaassaan äänen tummuuden ja lämmön synnyttävän luottamusta kuulijassa, kun taas virallisen sävy luodessa etäisyyttä kuulijaan. Hinde (1975) sanoo kirjassaan *Non-verbal communication* myös, että sanat voi saada hyvinkin eri merkityksiä jos niiden korkeutta, painotusta ja ajoitusta muutetaan. Puheen yhteydessä tulevilla sanattomilla äännähdyksillä ja puheen ominaisuuksilla viestimme niin ikään tunteita ja asenteita. Esimerkiksi vihaisen puhujan erottaa pelokkaasta puhujasta mm. äänenkorkeuden ja nopeuden avulla. (Hinde 1975, 251) Koska laulajat välittävät tunteita pääasiassa äänensä välityksellä ja viidenneksi tullut kategoria ”tulkinta ja eläytyminen” 28 kuvauksellaan sisälsi paljon tunteisiin viittaavia kuvauksia, liittyy sekin läheisesti ääneen ja taitoon. Samoin sanatason luokittelusta pienimmät kategoria ”tulkinta” ja ”eläytyminen” (6 mainintaa molemmilla) liittyvät tähän samaan teemaan. Vaikka tunteiden ilmaisua ei eniten mainittukaan esiintymiskarisman yhteydessä kyselyssäni, on silti musiikin kyky herättää tunteita epäilemättä monille suuri syy kuunnella musiikkia. Sanatason luonnehdinnoista tähän teemaan liittyy myös jaetulla viidennellä sijalla oleva sana ”tunteet” (9 kpl). Niissä käsiteltiin laulajan tunteiden ilmaisua ja tunteellisuutta. Ahon (2007, 46) mukaan on näyttöä ylikulttuurisista perustavanlaatuisista ihmisiin ohjelmoiduista tunteita kuvaavista äännähdyksistä. Hän sanoo, että ”äänen tuottamisessa vaikuttava koodi tuo täten mukanaan mahdollisuuden ilmaista tunteita myös lauluilmaisuudessa, koska kyseessä on samaa fysiologista kanavaa käyttävä ilmaisu”. Laulajan taito välittää tunteita kuulijalle voisi olla ainakin osittain laulajan kykyä välittää tätä koodia kuulijalle käyttämällä näitä perustavanlaatuisia äännähdyksiä musiikkiesityksen yhteydessä. Tunteiden välittyminen voi olla myös yhteydessä yleisön kokoon, kuten Wilson (1997) esittää *sosiaalisen tehostumisvaikutuksen* kautta. Jos muut ihmiset ympärillämme ovat järkyttyneitä, itkevät tai taputtavat, on sillä suora vaikutus itseemme. Tunteet välittyvät tehokkaasti ihmisten välillä ilman sanojakin ja niillä on tapana tehostua suurissa väkijoukoissa. (Wilson 1997, 59) Beatlesin aiheuttama joukkohysteria on hyvä esimerkki tunteiden kasvamisesta suuressa väkijoukossa. Nauraminen

on myös melko sosiaalinen asia ja onkin todettu, että ihmiset nauravat todennäköisemmin seurassa, kuin yksin (Wilson 1997, 59).

Toinen useimmin mainituista sanoista, ”yleisö” (23 kpl) oli käytännössä sama, kuin kuudenneksi suurin yksittäisten sanojen kategoria ”kontakti yleisöön” (26 kpl). Näissä viitattiin siis laulajan yleisön huomioimiseen ja mukaan ottamiseen (sana ”kontakti”, joka mainittiin kahdeksan kertaa, meni monesti sanan ”yleisö” kanssa käsi kädessä). Kontakti on mainittu tosiaan monessa teoksessa osana hyvää esiintymistä ja ei-verbaalia kommunikaatiota (Kainulainen 2004, 32-41; Kihlström 2007, 20; Wilson 1997, 95; Bäckman ja Hämäläinen 1994, 52). Eräs yksinkertainen tapa ottaa kontaktia toiseen ihmiseen on katsekontakti. Esimerkiksi Hinde (1975, 249-250) mainitsi sen tärkeäksi keinoksi asenteiden ilmaisemiseen ja toisiin ihmisiin suhteiden luomiseksi. Samoin Wilson (1997, 95) puhui, kuinka katsekontaktilla voidaan viestiä muille, olemmeko kiinnostuneita vai välinpitämättömiä. Kontaktia otetaan myös muun kehonkielen avulla yleisöön (Hinde 1975, 248-249). Kehonkieli mainittiin ainoastaan viisi kertaa tuloksissani, vaikka on kirjallisuudessa paljon esillä esiintymisen yhteydessä (Kihlström 2007, 40-45). Visuaaliset eleet saavat yleisölle aikaan vaikutelman siitä, että he ovat enemmän mukana esityksessä (Godøy & Leman 2010, 61). Luonnehdinnoissa siis keskityttiin enimmäkseen laulajan ja yleisön vuorovaikutukseen ja itse yleisön roolista vaikuttajana ei ollut mainintoja. Wilsonin (1997) *sosiaaliseen tehostumisvaikutuksen* mukaan mitä suurempi yleisö on, sitä helpompaa on katsojan esitykseen keskittyä. Jos teatteriesitys on loppuunmyyty ja ympärillä on paljon samanmielisiä ihmisiä, jotka ovat maksaneet esityksen näkemisestä ja ovat valmiita arvostamaan sitä, se auttaa keskittymään tehokkaasti siihen (Wilson 1997, 58). Tämä vaikutus on osoitettu loppuunmyytyjen teatteriesitysten ohella esimerkiksi luokissa opetustilanteissa. Jos luokka on suuri ja kaikki siellä tekevät samaa asiaa, oppilaat todennäköisesti ajattelevat, että he ovat ”siellä missä” pitääkin, koska muutkin ovat täällä tekemässä. Suuri yleisö auttaa myös esiintyjää keskittymään tehtäviin, jotka hän jo hyvin hallitsee. (Wilson 1997, 58.)

Sanatason luonnehdintojen jaottelussa sana ”persoonallisuus” (16 kpl) mainittiin useimmiten laulajan ääneen ja tyyliin liittyvissä kuvauksissa. Usein se oli myös sellaisenaan luonnehdinnoissa. Kolmestatoista kategoriasta ”persoonan piirteet” (45 kpl) oli toiseksi suurin. Monet kirjallisuuden määritelmät karismalle ovatkin erilaisia persoonallisuuden piirteiden luetteloita. Takalan (2013, 3) mukaan karismaan kuuluu magneettinen

persoonallisuus, Kihlströmin (2007, 16-17) ja Wilsonin (1997 53-55) mukaan karisma on osin taas rohkeutta ja nöyryyttä. Sana ”rohkeus” oli sanatason luokittelussa toiseksi viimeisenä seitsemällä maininnalla.

Sana ”itsevarmuus” (23 kpl) esiintyi omana itsenään ilman lisäyksiä sanatason jaottelussa ja oli toinen suurimmista kategorioista. Kolmestatoista kategoriasta ”itsevarmuus ja varman kuvan antaminen” oli neljänneksi suurin 29 luonnehdinnallaan ja oli sisällöltään lähes samanlainen. Sana ”itsevarmuus” on myös tullut esille Oakesin (2010, 9-10), Wilsonin (1997, 54) ja Kihlströmin (2006, 16-17) karisman määritelmässä, sekä Kainulaisen (2004, 33) gradussa haastateltujen antamissa haastatteluissa ja vaikuttaa täten olevan myös kirjallisuuden perusteella yksi tärkeistä karisman osatekijöistä.

Kuudenneksi pienin kategoria ”luonnollisuus ja aitous” (20 kpl) ja sanatasolla useimmiten ilman tarkennuksia esiintynyt sana ”aitous” (9kpl) liittyvät kirjallisuudessa tähteyteen. Sanan ”aitous” ja kategorian ”luonnollisuus ja aitous” sisällön synonyymiksi sopivaa sana ”autenttisuus” mainittiin kirjallisuudessa tähteyden tärkeänä osana (Honkimäki 2011, 29; Kainulainen 2004, 32; Kangasluoma 2006, 63-64). Toisaalta taas Turner (2004, 13) puhuu elokuvatähtien yhteydessä ”picture personalitystä”, jossa tähden persoonallisuus on rakennettu roolia varten ja sitä pidetään yllä myös mainoksissa ym. Samoin Kainulaisen (2004) haastatellut olivat todenneet ”epäaidon” roolin ottamisen lavalla olevan jopa hyväksi esiintyjälle.

Kuvauksissa, joissa mainittiin sana ”ulkonäkö” (8 kpl), keskityttiin siihen, että ulkonäön on oltava joko omalaatuinen tai viehättävä. Ulkonäkö sijoittui kolmanneksi viimeiseksi sanatason jaottelussa ja kolmestatoista kategoriasta ”ulkonäkö ja olemus” oli taas kolmanneksi suurin 38 maininnallaan. Takala mainitsee karisman osatekijäksi magneettisen ulkonäön, Wilson (1997, 53-55) taas toi esille sukupuolisen vetovoiman karisman yhteydessä ja Kangasluoma (2006, 60-61) toi sen esille tähteyden yhteydessä.

Sanatason jaottelun sana ”tyyli” (9 kpl) oli jaetulla neljännellä sijalla ja luonnehdinnat, jossa se esiintyi liittyivät suurimmaksi osaksi muista erottuvuuteen ja omalaatuisuuteen sekä yleisesti laulajan tyyliin. Kolmestatoista kategoriasta ”tyyli” oli 11 maininnallaan kolmanneksi viimeinen.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessa tarkasteltiin kyselytutkimuksen avulla sitä miten laulajan esiintymiskarismaa käsitetään. Tutkimus toteutettiin esiintymiskarisman vähäisen tutkimuksen vuoksi ja myös oman aihetta kohtaan olevan mielenkiinnon takia. Kuvauksista saamani esiintymiskarisman kaksi pääluokkaa jakautuivat viiteen pienempään luokkaan ja nämä vielä 13 alakategoriaan (taulukko 1.). Esiintymiskarisman pääkomponentit ”laulajan ominaisuudet” sekä ”esiintymisen toteuttaminen” saivat lähes yhtä paljon mainintoja, kun taas suurimmat yksittäiset esiintymiskarisman osatekijöiden kategoriat olivat ”ääni ja taito”, ”persoonallisuuden piirteet”, ”ulkonäkö ja olemus” sekä ”itsevarmuus ja varma kuva”. Useiten mainitut yksittäiset sanat olivat ”yleisö”, ”itsevarmuus”, ”persoonallisuus” ja ”taito”.

Uutena kategoriana kyselystä nousi esille ”tyyli”, jota ei ollut mainittu kirjallisuudessa suoraan. Sana tyyli toisaalta on monimerkityksinen ja sillä viitattiin niin ulkoiseen (pukeutuminen) erottuvuuteen muista kuin laulu- tai esiintymistyyliin sekä johonkin omaan juttuun jolla erottuu ja valtavirran sivussa kulkemiseen. Muuten kaikki kyselystä saaduista luonnehdinnoista esiintyivät kirjallisuudessa joko karisman, tähteyden tai sujuvan viestinnän yhteydessä. Laulajan esiintymiskarismassa erityinen osa-alue on tietenkin laulutaito, jota ei mainittu muualla kuin tähteyden yhteydessä ohimennen. Sen sijaan tähteyden yhteydessä ei mainittu ollenkaan läsnäoloa, kun taas se oli tärkeä asia sujuvan viestinnän yhteydessä ja sitä jopa käytettiin karisman yhteydessä synonyymina. Aineiston ja kirjallisuuden perusteella vaikuttaa siltä että esiintymiskarisma on sekoitus karismaa, sujuvaa viestintää ja tähteyttä.

Kyselyn ja kirjallisuuden luonnehdintojen välillä oli kuitenkin myös eroja. Vaikka karismaan on liitetty yliluonnollistakin aspektia (Oakes 2010, 4) ja siitä on puhuttu poikkeuksellisina henkilöinä vanhoissa seurakunnissa (Takala 2013, 14) ei näitä kuvattu kyselyssäni juuri ollenkaan. Ainoassa kuvauksessa, jossa viitattiin yliluonnolliseen, puhuttiin siitä että karismaattinen esiintyjä olisi ”välillä ihmisen ja jonkin suuremman välillä”.

Sosiaalinen asema ja maine oli mainittu myös karismaan vaikuttaviksi tekijöiksi kirjallisuudessa (Kihlström 2006, 16-17; Wilson 1997). Niitä ei lainkaan tullut esille saamissani kuvauksissa. Kaksi kuuluisaa laulajaa (Freddie Mercury ja Till Lindemann) mainittiin kyllä esimerkkeinä karismaattisesta esiintymisestä, mutta karismaattisuudesta ei heidän yhteydessään puhuttu heidän maineensa aikaansaamana. Syynä näiden kuvausten

poissaoloon voisi olla syynä kyselyn toteuttamistapa. Jos olisin kyselty yksittäisten tunnettujen artistien karismaattisuudesta yleisen kuvailun sijaan, olisi vaikkapa Elviksen tai Tom Jonesin kohdalla voinut hyvinkin kuvauksina paperiin tulla maine tai kuuluisuus.

Koska esiintymiskarismaattisuus näyttää koostuvan eri asioista kuin pelkkä karismaattisuus, niin jatkotutkimusta ajatellen voisi pohtia erilaisia karismoja. Kuinka poliitikon karisma eroaa laulajan esiintymiskarismasta tai vaikkapa kuuluisan huippu-urheilijan karismasta? Kuinka monenlaisia erilaisia karismoja on olemassa? Toinen vaihtoehto voisi olla tutkimuksen jatkaminen jo olemassa olevalla aineistollani. Aineistostani voisi saada lisää tietoa esiintymiskarismaan liittyen, jos teettäisi yleisimmistä luonnehdinnoista tai kategorioista määrällisesti orientoituneen kyselyn. Nämä tulokset voisivat antaa erilaista tietoa esiintymiskarismasta, kuin nyt saamani luonnehdintojen määrään pohjautuvat kategoriat. Koska tutkimukseni perusteella suuri osa esiintymiskarismasta näyttää koostuvan laulajan sisäsyntyisistä ominaisuuksista (persoonan piirteet, laulajan omalaatuisuus ja osittain myös ulkoiset ominaisuudet), herääkin kysymys että kuinka paljon esiintymiskarismaa voi oppia. Tutkimukseni muutamit oppaan tyylliset lähteet, joita käytin pääosin karisman luonnehdintojen kartoittamiseen, puhuivat oman karismaattisuuden kehittämisestä. Oma lauluääntä voi toki harjoittaa ja ulkonäköön vaikuttaa jonkin verran, mutta auttaako se jos ei ole persoonallisuudeltaan ”oikeanlainen” tai jos on kovin epävarma?

Päätin toteuttaa kyselyni musiikin laitoksella, koska ajattelin kiinnostuksen kyselyä kohtaan olevan suuri ja kyselyn toteuttamisen olevan helppoa. Tutkimukseni aineisto oli pieni (52 vastaajaa, 306 luonnehdintaa). Se, että valtaosa vastaajista oli musiikin opiskelijoita ja kaikki vähintäänkin musiikista kiinnostuneita yliopisto-opiskelijoita, saattoi vaikuttaa jotenkin saamiini vastauksiin. Tulokseni voisivat olla erilaisia, jos kyselyyn otettaisiin suurempi otos eri ikäisiä ja erilaisen koulutustaustan omaavia henkilöitä. Jos kyselyn toteuttaisi jotenkin eri tavalla kuin lomakekyselyllä, vaikkapa keräämällä haastatteluja keikkojen jälkeen, voisi tuloksissa nousta esille uusia termejä ja aihekokonaisuuksia.

LÄHTEET

- Aho, M., & Kärjä, A. (2007). *Populaarimusiikin tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Bäckman, M., & Hämäläinen, H. (1989). *Vaikuttava esiintyminen*. [Hki]: Mercuri.
- Enäkoski, Ritva (1990). *Pistä persoonasi peliin*. Helsinki: WSOY. ISBN 951-0-16557-3
- Godøy, R. I., & Leman, M. (2009). *Musical gestures : Sound, movement, and meaning*. New York: Routledge.
- Frith, S. (1998). *Performing rites: On the value of popular music* Harvard University Press.
- Hinde, R. A. (1975). *Non-verbal communication* (Repr. ed.). Cambridge:
- Honkimäki, L. (2011). ”MÄ OISIN NIIN TOIVONU ET SÄ OISIT OSANNU LAULAA”: *Tosi-tv musiikkiteollisuuden tähtitakomona*. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma.
- Kainulainen, S. (2004). *Millainen iskelmälaulaja on hyvä esiintyjä?: Esiintyjät, yleisö ja businessihmiset kertovat*. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Kangasluoma, M. (2006). *TÄHDEN AINEKSIA : Kuinka lahjakkaasta fanista koulitaan tähti Popstars –tosi-tv-sarjassa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Kihlström, E., & Kiuru, V. (2007). *Karismakoodi: Seitsemän tietä säteilevään persoonallisuuteen*. Helsinki: Tammi.
- Luck, G., Saarikallio, S., Thompson, M., Burger, B., & Toiviainen, P. (2012). Hot or not? personality and attraction on the dance floor. Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos.
- Oakes, L. (2010). *The charismatic personality*. Bowen Hills, Qld: Australian Academic Press.

Reiman, T., & Saarinen, P. (2011). *Kehonkielen karisma: YES-faktori*. Klaukkala: Recallmed.

Takala, T. (2013). *Tutkimuksia karismasta eri konteksteissaan*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (5., uud. laitos. ed.). Helsinki: Tammi.

Turner, G. (2004). *Understanding celebrity*. London, GBR: SAGE Publications Inc. (US).

Wilson, G., & Toppi, A. (1997). *Esittävän taiteen psykologia*. [Kuopio]: Puijo.